

BOXHOLMS KOMMUN
Barn-och utbildningsförvaltningen

Handlingsplan för Boxholms kommuns skolor avseende hedersrelaterat våld och förtryck

Skriven av Boxholms skolkuratorer i samarbete med Socialtjänsten

Definition av hedersrelaterat förtryck och hedersrelaterat våld

Länsstyrelsen Östergötland har i samarbete med Landstinget Östergötland arbetat fram följande definition:

”Hedersrelaterat förtryck och hedersrelaterat våld finns i klaner och familjer i ett patriarkalt samhällssystem. Individerna är underordnade gruppen som äger och tar yttersta ansvar för heder och skam. Här är männens och gruppens heder direkt avhängigt av gruppens kvinnliga medlemmars faktiska eller påstådda sexuella beteende och relationer. I det faktiska förtrycket och våldet är utövaren oftast en man i nära relation till offret som oftast är en flicka eller ung kvinna. Andra kvinnor i nära relation till offret kan direkt eller indirekt utgöra ett stöd till förtrycket som öppet stöds av kollektivets gillande. Systemet gör även förövarna till offer.”

Patriarkala samhällssystem

Patriarkala samhällssystem är sociala system inom vilka männen har en starkt framträdande roll och en tydlig överordnad position över kvinnorna. I patriarkala familjer är kvinnorna/flickorna underordnade männen/pojkarna. Hierarkin i patriarkala familjer kan liknas vid en (släkt-)pyramid med flera nivåer där fadern som befinner sig i toppen också har den avgörande makten inom familjen. Modern och döttrarna återfinns i botten av pyramiden medan söner har sin plats i den övre delen av familjehierarkin, d.v.s. direkt under fadern. Den patriarkala familjen innebär att döttrarna har att förhålla sig till kollektiva och kompromisslösa krav på kyskhet.

Kyskhetskultur /Skamkultur

I patriarkala familjer ingår även släkten som gruppmedlemmar. Alla gruppmedlemmar har olika ansvar och skyldigheter gentemot varandra enligt den hierarkiska ordningsföljden. Här är heder och skam centrala värden. Kvinnans heder (och därmed hela familjens heder) är bunden till hennes sexualitet. Med hänsyn till familjens heder ska kvinnan vara oskuld när hon gifter sig och därför betraktas den sociala kontrollen av kvinnan (särskilt hennes sexualitet) som nödvändigt för att hon ska bli gift. Kvinnans oskuld betraktas alltså som något som måste bevaras och bevakas av gruppen. Det ansvaret ligger oftast på männen i gruppen, d.v.s. kvinnans fader, farbröder och bröder.

Männens heder är å andra sidan framför allt knuten till hans förmåga att försörja och beskydda familjen.

Viktigt att komma ihåg att det inte enbart är flickor som drabbas. Även pojkar har en utsatt position vid t.ex. tvångsgifte.

Skolans samhällsuppdrag

Skolan har enligt skollagen och läroplaner två uppdrag: kunskapsuppdraget och värdegrundsuppdraget.

Skolans värdegrundsuppdrag utgår från det svenska samhällets grundläggande demokratiska värderingar. Skolan ska arbeta förebyggande i syfte att motverka diskriminering och förtryck av mänskliga rättigheter. Detta arbete utförs på våra skolor i Boxholm t.ex. genom att...

- i undervisning och information om demokratiska och mänskliga rättigheter tydliggöra för elever samt föräldrar (t.ex. vid föräldramöten) att skolan inte accepterar någon form av förtryck, inklusive hedersförtryck.
- särskilt påverka pojkars attityder om mänskliga rättigheter, jämställdhet och kvinnors rättigheter.
- ge flickor konkret information om rätten att bestämma över sina liv och kroppar samt informera om samhällets stöd.
- stärka flickors och unga kvinnors självförtroende och mod att stå upp för sina mänskliga rättigheter.
- samarbeta förebyggande med andra verksamheter, t.ex. socialtjänst.

Vad säger skollagen

Skollagen (2010:800 1 kap 5 §) säger att...

”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor”.

Vad säger föräldrabalken

Föräldrabalken (1949:381 6 kap 1 §, 6 kap 11 §) säger att...

”Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling”. Lag (1983:47).

”Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren skall därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål”. Lag (1983:47).

Skolplikt och anmälningsplikt

Vårdnadshavare till skolpliktigt barn är enligt skollagen (7 kap 20 §) skyldig att se till att barnet fullgör sin skolplikt och deltar i all undervisning. Nekar vårdnadshavare sitt barn att delta i all skolundervisning bör skolan först kontakta vårdnadshavare för att ta reda på orsaken. Går det inte att tillsammans frigöra en möjlighet för eleven att delta i undervisningen bör en anmälan till socialtjänsten göras enligt Socialtjänstlagen 14 kap 1 §. Anmälan undertecknas av rektor samt berörd personal.

När används handlingsplanen

- i situationer där elever misstänks vara utsatta för hedersförtryck eller i situationer där eleven själv påtalar att hon/han är utsatt för hedersförtryck (far illa). Handlingsplanen är tänkt som ett stöd till skolpersonal att hjälpa utsatta elever som behöver och vill ha stöd och hjälp att tillvarata sina mänskliga rättigheter.

Ärendegång – så här arbetar vi i Boxholms skolor med elever som berörs av hedersrelaterad problematik

1. Berörd skolpersonal (kan vara t.ex. lärare, assistenter) ska informera eleven om den hjälp som finns att få och ska uppmuntra eleven att vända sig till skolkurator. Berörd skolpersonal ska även informera elevhälsan om sina misstankar/iakttagelser – med den utsatta elevens vetskap.
2. Skolkurator ska därefter uppsöka eleven och erbjuda hjälp (om eleven inte själv är hjälpsökande). Rektor informeras när det står klart att det är hedersproblematik det handlar om.

Viktigt! Arbeta aldrig ensam. Omsorg och specifik kunskap krävs för att på ett säkert sätt arbeta med elevärenden som involverar hedersproblematik.

Viktigt! Dokumentera vad som framkommer under ärendegången (datum, omständigheter etc.). Viktigt vid överlämnande av stödansvar och vid en eventuell rättegång.

Rektors roll

Rektor har det yttersta ansvaret för att handlingsplanen upprätthålls och följs.

Skolkurators roll

Skolkurator erbjuder den utsatta eleven stödsamtal genom den process det innebär för eleven att bli medveten om sin situation, sina fri- och rättigheter, möjligheter och konsekvenser. I samband med detta ska skolkurator också se till att nödvändiga kontakter utanför skolan tas, t.ex. med socialtjänsten, ungdomsmottagningen eller barn-och ungdomspsykiatrien.

Övrig skolpersonals roll

Misstanke om barn som far illa ska anmälas till socialtjänsten enligt 14 kap 1 § SoL. Gäller all

personal på skolan som alla har en lagstadgad skyldighet att anmäla sådant som de i sin verksamhet får kännedom om och som kan innebära att socialtjänsten behöver ingripa till ett barns skydd. Skolkurator har inte ensam ansvar för att nödvändiga kontakter utanför skolan tas. Finns vi inte tillgängliga ska dessa kontakter tas ändå av personal som fått kännedom om/misstänker att en elev far illa. Osäker på vad som ska göras? Gör en aidentifierad konsultation med socialtjänsten på telefon 0142-896 25 (reception).

Utvärdering

Utvärdera ärendegången efter en åtgärd. Vad gick bra? Vad gick inte bra? Vad kan utvecklas och förändras så att det går bättre nästa gång?

Kontaktnätverkslista

- Rektorer (Christina Nessvi 0142-89 628, 0702-096 991, Jonas Wass 0142-895 90, 0702-343 001)
- Skolkuratorer (Sandra Brisenman 0142-89 606, 0722-453 880, Annika Karlsen 0142-89 587, 0702-716 480)
- Socialtjänst (Lennart Hardsköld flyktinghandläggare/socialsekreterare 0142-89 644 eller via reception 0142-89 625)

Samtalsmall för skolkurator

Samtal med eleven om innebörd och konsekvenser av olika alternativ som att...

- Underställa sig och acceptera föräldrarnas regler och krav.
- Godta vissa krav men kämpa för sina fri- och rättigheter på andra områden.
- Helt och hållet ta avstånd från föräldrarnas hedersrelaterade regler och krav.

Stödjande samtal med skolkurator där elevens medvetenhet och egen kraft stöds kan se ut enligt följande...

- Samtal om varför eleven vill gå sin egen väg. Hjälpt eleven se sin frigörelsekamp som ett försvar för sina mänskliga rättigheter.
- Samtal om möjligheter att förändra föräldrarnas inställning till elevens frihet. Vilka argument kan vara värdefulla att använda? Lämplig tidpunkt för diskussion med föräldrarna? Upplägg? Vilka personer är viktiga att påverka? Personer som kan tänkas hjälpa eleven påverka föräldrarna?
- Samtal med eleven om risker förknippade med ett uppbrott från familjen. Vilka skyddsåtgärder finns och vilket skydd behöver eleven? Samtal om hur ett nytt friare liv kan gestalta sig för eleven (ensamhet, nytt nätverk, annan hemort etc.).
- Samtal om hur skolkurator kan vara ett stöd för eleven att hitta andra stödinsatser från t.ex. socialtjänst, polis, kvinnojour, andra föreningar och kanske privatpersoner.

Exempel på observationspunkter

Vad måste eleven göra som hon/han inte vill göra? Vad får eleven inte göra som hon/han skulle vilja göra? Det hedersrelaterade våldet är en kulturspecifik företeelse som kan ta sig uttryck i t.ex. strikt social kontroll, orimliga krav hemifrån, tvångsgifte, dödshot etc. Det gemensamma för dessa handlingar är att den utsatta elevens mänskliga rättigheter kränks och inskränks.

FLICKA

- Vilka begränsningar är hon utsatt för?
- Är hon utsatt för våld och misshandel? Finns det i så fall synliga skador på flickan?
- Är hon utsatt för kränkningar och hot?
- Är hon utsatt för någon form av bevakning, t.ex. av en bror på skolan?
- Talar hon om att förlova sig eller gifta sig trots att hon är ung och inte är klar med skolan? Är partnern någon som hon rimligen inte kan känna särskilt väl?
- Vad ska hon göra på sommarlovet? Finns det planer på att åka till hemlandet? Kanske blir en "semesterresa" till hemlandet istället en överenskommelse om förlovning och arrangerat giftermål.
- Är hon kraftigt begränsad när det gäller kläder, rörelsefrihet och fritid?
- Har hon stort ansvar för hemmet?
- Får hon delta i all undervisning, inklusive idrott och sex och samlevnad?
- Får hon vara med på skolresor och lägerskolor?
- Måste hon ljuga om flickvän/pojkvän, vilka hon umgås med, fritidsvanor och dylikt?
- Uppvisar hon psykosomatiska symptom (t.ex. huvudvärk eller magont)?
- Talar hon om problem hemma eller sin ofrihet i termer av "vår kultur kräver"?
- Vad är det som kommer att hända om hon bryter mot dessa krav?

POJKE

- Vilka begränsningar är han utsatt för?
- Är han utsatt för våld och misshandel? Finns det i så fall synliga skador på pojken?
- Är han utsatt för kränkningar och hot?
- Talar han om att förlova sig eller gifta sig trots att han är ung och inte är klar med skolan? Är partnern någon som han rimligen inte kan känna särskilt väl?
- Vad ska han göra på sommarlovet? Finns det planer på att åka till hemlandet? Kanske blir en "semesterresa" till hemlandet istället en överenskommelse om förlovning och arrangerat giftermål.
- Måste han ljuga om pojkvän/flickvän?
- Uppvisar han psykosomatiska symptom (t.ex. huvudvärk eller magont)?
- Talar han om problem hemma eller sin ofrihet i termer av "vår kultur kräver"?
- Vad är det som kommer att hända om han bryter mot dessa krav?

Referenser

www.ungdomsstyrelsen.se

Länsstyrelsen Östergötland. 2008. Att utveckla en handlingsplan i skolan – ett metodstöd för arbete mot hedersrelaterat våld.

Risbergska skolans handlingsplan när elever riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Örebro. 2007-12-03.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011.

Länsstyrelsen Östergötland. Om våld i hederns namn.

Socialtjänstlagen 2001:453.

Föräldrabalk 1949:381

Skollag 2010:800.